

WSTĘP

Spośród licznych dostępnych dziś środków dydaktycznych, które ułatwiają uczniom zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności, podręcznik należy do najbardziej tradycyjnych i powszechnie wykorzystywanych na wszystkich etapach edukacji. Jest to najważniejsza książka szkolna, zawierająca wybór wiadomości z pewnej dziedziny i ściśle związana z kursem oraz programem nauczania danego przedmiotu (uwzględnia najistotniejsze, uporządkowane i zorganizowane, naukowo zamknięte treści nauczania zgodne z aktualną podstawą programową danego przedmiotu na określonym etapie edukacyjnym oraz z opracowanym na jej podstawie programem nauczania)¹. Trudno wyobrazić sobie proces kształcenia bez podręczników. Pozostają one najważniejszymi materiałami edukacyjnymi mimo dokonujących się zmian cywilizacyjno-kulturowych², w tym postępu technologicznego. Atrakcyjne, zwłaszcza dla młodych uczestników kultury, środki audiowizualne i technologia informacyjno-komputerowa nie doprowadziły, wbrew przewidywaniom³, do zredukowania roli podręcznika. Wpłynęły natomiast na jego rozwój – oprócz tradycyjnych podręczników w postaci drukowanej w procesie nauczania–uczenia się są również wykorzystywane podręczniki w wersji elektronicznej (e-podręczniki)⁴.

---

¹ D. KRZYŻYK: *Podręcznik szkolny*. W: *Pedagogika szkolna*. Red. D. KRZYŻYK, B. NIESPOREK-SZAMBURSKA przy współpracy A. ZOK-SMOŁY. Katowice 2014, s. 70.

² Pozycji tradycyjnych podręczników nie osłabiła także pandemia. Uczniowie i nauczyciele w procesie nauczania–uczenia się mogli korzystać z narzędzi i zasobów edukacyjnych, którymi zarządza MEiN. Były to w szczególności: Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE) www.zpe.gov.pl (do 28 maja 2020 r. funkcjonująca pod nazwą www.epodreczniki.pl) oraz dostępne na niej bezpłatne cyfrowe zasoby edukacyjne. Por. MINISTERSTWO EDUKACJI I NAUKI: *Podsumowanie roku szkolnego 2020/2021*. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podsumowanie-roku-szkolnego-20202021> [data dostępu: 21.06.2022]. Jednak, mimo rekomendacji MEiN, tylko nieliczni uczniowie i nauczyciele systematycznie korzystali w trakcie edukacji zdalnej z e-podręczników – zamieszczane w nich materiały były najczęściej traktowane jako pomocnicze.

³ J. RODZOŚ: *Przedmowa*. W: *W poszukiwaniu nowoczesnej koncepcji podręcznika szkolnego*. Pod red. J. RODZOŚ, P. WOJTANOWICZA. Lublin 2009, s. 7.

⁴ E-podręcznik – „to w zasadzie cyfrowy odpowiednik podręcznika papierowego – jego tekst jest tylko zapisany w formie elektronicznej i możliwy do odczytania z zastosowaniem komputera lub innych urządzeń przenośnych oraz dzięki specjalnemu oprogramowaniu. Jeśli taki podręcznik wzbogacony jest o różne możliwości techniczne, jak: wyszukiwanie treści za pomocą wbudowanej wyszukiwarki, korzystanie z materiału audio i wideo, to nazywamy go

Odbiorcami podręczników szkolnych są uczniowie i nauczyciele. Uczniom książki szkolne służą jako pomoc w zdobywaniu wiedzy i umiejętności z danej dziedziny, a dla nauczycieli są skutecznym wsparciem w procesie dydaktycznym. Podręczniki mają za zadanie zaznajomić uczniów z nowymi dla nich informacjami z konkretnego obszaru wiedzy, utrwalić je oraz włączyć do wiadomości już przez ucznia zdobytych; kształtować określone umiejętności, nawyki, postawy; wdrażać uczniów do wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce; doskonalić umiejętności dostrzegania i rozwiązywania problemów w taki sposób, by ograniczyć do minimum dokonywanie przez uczniów mechanicznych zapisów i streszczeń. Podręcznik powinien także pomóc szybko sprawdzić, czy wszyscy uczniowie właściwie zrozumieli treść lekcji oraz usprawnić zadawanie i ocenianie pracy domowej, która przede wszystkim powinna dawać uczniom możliwość zastosowania zdobytej wiedzy w praktyce.

Książka dla ucznia, wykorzystywana jako narzędzie w procesie dydaktycznym, ma zatem pomagać nauczać i uczyć się. Aby mogła realizować funkcje dydaktyczno-wychowawcze, powinna spełniać kilka warunków: 1. zawierać treści określone przez aktualną podstawę programową; 2. uwzględniać zgodny z przyjętymi zasadami i celami kształcenia sposób podawania informacji; 3. wykorzystywać środki ikoniczno-edytorskie, które pomogą uczącemu się przyswoić treści nauczania⁵; 4. odznaczać się komunikatywnością i precyzją sformułowań, tekstami poprawnymi pod względem językowym i stosownymi, jednolitymi stylowo. Podręcznik powinien więc stanowić pewną całość pod względem merytorycznym, językowym i edytorskim⁶.

Dobrze skonstruowany podręcznik, oprócz przekazywania wiedzy, spełnia jeszcze inne zadania. Po pierwsze, rozwija sprawności poznawcze uczniów. Po drugie, poprzez wykorzystanie sposobów logicznego rozumowania i demonstrowanie ich odbiorcom stwarza możliwości poszukiwania samodzielnych dróg poznania⁷, a także rozwiązywania problemów⁸. Po trzecie, oddziałuje na język uczniów (m.in. dostarczając im wzorców językowo-stylowych, bogacąc leksykę).

Choć podręcznik jest uznawany za środek dydaktyczny o podstawowym znaczeniu dla edukacji, to jednak pedagodzy przestrzegają przed jego nadmierną

---

podręcznikiem multimedialnym”. Za: D. ZDUNKIEWICZ-JEDYNAK: *Remediacja użytkowych gatunków wypowiedzi. Casus: „podręcznik”*. W: *W kręgu zagadnień semantyki i stylistyki tekstu*. Red. I. BLUMENTAL, A. PIASECKA. Łódź 2014, s. 361. Por. też: A. MAZURKIEWICZ: *Podręczniki. Budowa, typy i funkcje*. W: *Polonistyczna dydaktyka ogólna*. Pod red. J. FISZBAK. Łódź 2019, s. 374–380.

⁵ T. PARNOWSKI: *Merytoryczne i edytorskie problemy podręczników*. Warszawa 1976, s. 9.

⁶ K. GAŚSIÓREK ET AL.: *Kryteria oceny podręcznika szkolnego w aspekcie językowym. Przewodnik dla rzeczoznawców wraz ze wzorami opinii*. <https://www.gov.pl/web/edukacja/wzory-opinii-podrecznikow-dla-nowych-typow-szkol> [data dostępu: 15.06.2022].

⁷ Wiadomości teoretyczne zawarte w podręczniku powinny być usystematyzowane, a sama struktura ma integrować różne media edukacyjne, by prezentowane treści mogły docierać do uczącego się różnymi kanałami przekazu.

⁸ J. SKRZYPCZAK: *Konstruowanie i ocena podręczników. Podstawowe problemy metodologiczne*. Poznań–Radom 1996, s. 11.

eksploatacją, fetyszyczacją. Wykorzystanie podręcznika w procesie dydaktyczno-wychowawczym nie może polegać na jego „przerabianiu”, rozwiązaniu wszystkich proponowanych w nim zadań i ćwiczeń oraz wprowadzaniu wszystkich wiadomości. Podręcznik ma być swoistym narzędziem w ręku nauczyciela i ucznia. Nauczyciel powinien korzystać z niego w sposób racjonalny, budując własne koncepcje lekcji, dostosowując materiał ćwiczeniowy do możliwości zespołów uczniowskich, a w razie potrzeby uzupełniając go innymi propozycjami czy wzbogacając o inne przykłady (np. o materiał językowy).

Podręczniki szkolne od dawna stanowią przedmiot badań nie tylko pedagogów, ale i językoznawców oraz dydaktyków⁹. Zainteresowanie tymi pomocnymi w procesie nauczania-uczenia się książkami szczególnie się nasiliło w okresie reform polskiego systemu edukacji (w 1999 roku¹⁰ i w 2017 roku¹¹) w związku z wprowadzanymi nowymi podstawami programowymi kształcenia ogólnego oraz podstawami programowymi kształcenia zawodowego. Reformy systemu edukacji i zmienione podstawy programowe spowodowały konieczność opracowania licznych serii książek dla ucznia¹². Nauczyciele mogą dziś wybierać podręczniki, z którymi będą pracować z uczniami, spośród kilku, a nawet kilkunastu propozycji

⁹ Por. m.in. D.D. ZUJEW: *Podręcznik szkolny*. Tłum. J. ŻYGIEREWICZ. Warszawa 1986; W. OKOŃ: *Funkcje i treść podręczników szkolnych*. W: IDEM: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa 1996, s. 292–306; W. KOJS: *Pytania i polecenia w kształceniu systematycznym: analiza operatorów*. Katowice 1994; K. GĄSIÓREK: *Wskaźnik czytelności podręczników dla klas I–III szkoły podstawowej w ujęciu diachronicznym*. W: *Podręczniki do kształcenia polonistycznego w zreformowanej szkole – koncepcje, funkcje, język*. Red. H. SYNOWIEC. Kraków 2007, s. 97–108; A. ŁOBOS: *Podręczniki do muzyki i plastyki dla uczniów szkół podstawowych. Analiza lingwistyczno-statystyczna*. Katowice 2018; M. KAWKA: *Napisz, powiedz, przeczytaj! Wykładowi gatunkowe podręcznika jako wypowiedzi dydaktycznej*. W: *W kręgu zagadnień dydaktyki języka i literatury polskiej*. Red. H. SYNOWIEC. Katowice 2002, s. 553–558; P. ZBRÓG: *Modele kształcenia językowego w podręcznikach do języka polskiego a potrzeby komunikacyjne uczniów*. W: *Podręczniki do kształcenia polonistycznego w zreformowanej szkole...*, s. 29–42; J. NOCOŃ: *Polecenia i pytania w podręcznikach nauki o języku*. Opole 1997; Z. URYGA: *Kryteria oceny podręczników szkolnych do literatury i historii*. W: *Prace Komisji do Oceny Podręczników Polskiej Akademii Umiejętności*. T. I. Red. A. STARUSZKIEWICZ i G. CHOMICKI. Kraków 2002, s. 15–25; J. NOCOŃ: *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym – tradycja i zmiana*. Opole 2009; A. RYPEL: *Ideologiczny wymiar dyskursu edukacyjnego (na przykładzie podręczników języka polskiego z lat 1918–2010)*. Bydgoszcz 2012; J. KOWALIKOWA: *Treść i struktura a funkcje podręcznika*. „Opinie Edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych” 2017, t. XV, s. 33–42.

¹⁰ W 1999 roku zmieniono strukturę polskiego systemu oświaty – powołano obowiązkowe trzyletnie gimnazja, opracowano nowe zestawy przedmiotów na poszczególnych etapach kształcenia oraz programy nauczania.

¹¹ 1 września 2017 roku weszły w życie przepisy oświatowe, które wprowadziły nową reformę edukacji, polegającą na stopniowym wygaszaniu istniejących od 1999 roku gimnazjów, przywróceniu ośmioletnich szkół podstawowych, czteroletnich liceów ogólnokształcących i pięcioletnich techników oraz przekształceniu zasadniczych szkół zawodowych w szkoły branżowe I i II stopnia.

¹² W latach 90. XX wieku władze oświatowe przyjęły zasadę pluralizmu podręcznikowego. Zaowocowało to intensywnym rozwojem „twórczości podręcznikarskiej”. Obecnie do

przygotowanych przez różne wydawnictwa. Wybór ten nie jest łatwy i nie zawsze satysfakcjonujący. Zdarza się bowiem, że podręcznik nie spełnia oczekiwań nauczycieli, np. gdy zaproponowane ćwiczenia i zadania są monotonne, schematyczne, a wykorzystywany w nich materiał rzeczowy – niewystarczający bądź zbyt trudny lub gdy tekst informacyjny jest dla uczniów niezrozumiały (np. ze względu na nadmierną kondensację treści, zbyt duży stopień komplikacji struktur składniowych czy nadmierne nasycenie tekstu terminologią).

Wielość zadań, które wyznacza się podręcznikom szkolnym, sprawia, że ich twórcy muszą być nie tylko specjalistami w swojej dziedzinie (to znaczy doskonale znać przedmiot nauczania), ale i bardzo dobrymi, sprawnymi językowo dydaktykami. Muszą wszak w sposób precyzyjny i jednoznaczny, jasny i interesujący, poprawny pod względem językowo-stylistycznym przekazać treści nauczania, stosownie do możliwości poznawczych uczniów oraz ich potrzeb na danym etapie kształcenia.

O wartości podręcznika decydują różne elementy, a najistotniejszym z nich jest tworzywo językowe. Za jego pośrednictwem realizowane są bowiem główne funkcje dydaktyczne podręcznika (informacyjna, motywacyjna, transformacyjna, samokształceniowa, kontrolno-oceniająca). Nie sposób też oddzielić językowo-stylistycznego ukształtowania tekstu od aspektu merytorycznego podręcznika. Dlatego analizę i ocenę komponentu merytoryczno-dydaktycznego książki dla ucznia zawsze trzeba łączyć z oceną jego językowego ukształtowania¹³.

Celem każdej wypowiedzi dydaktycznej nie jest jedynie podanie wiedzy, ale także jej przekazanie, które umożliwiłoby uczniowi poznanie określonego fragmentu rzeczywistości. W tekstach edukacyjnych, a więc i w podręcznikach, za istotny trzeba uznać taki sposób prezentacji treści, który uwzględni doświadczenia i wiedzę ucznia, jego kompetencje poznawcze i językowe. Na wybór przez autora stylu

---

każdego z przedmiotów szkolnych powstaje po kilka lub nawet po kilkanaście konkurencyjnych podręczników. Ujawniają się w nich różne koncepcje dydaktyczne zarówno w doborze oraz układzie treści, jak i ich prezentacji. Por. J. RODZOŚ: *Przedmowa*. W: *W poszukiwaniu nowoczesnej koncepcji podręcznika szkolnego*. Pod red. J. RODZOŚ, P. WOJTANOWICZA. Lublin 2009, s. 8.

¹³ Por. W. KOJS: *Uwarunkowania dydaktycznych funkcji podręcznika*. Warszawa 1975; C. Kupisiewicz: *Podstawy dydaktyki ogólnej*. Warszawa 1978; D.D. ZUJEW: *Podręcznik szkolny...*; W. OKOŃ: *Funkcje i treść podręczników szkolnych...*; J. NOCOŃ: *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym...*; K. GAŚSIÓREK, D. KRZYŻYK, H. SYNOWIEC: *Funkcje i struktura oraz język podręczników do kształcenia zawodowego. Przewodnik dla autorów i wydawców*. Warszawa 2010; K. GAŚSIÓREK ET AL.: *Kryteria oceny podręcznika szkolnego w aspekcie językowym...* Por. też: sprawozdania opracowane w Radzie Języka Polskiego przy Prezydium PAN o stanie języka podręczników szkolnych: K. GAŚSIÓREK, D. KRZYŻYK, H. SYNOWIEC: *Język podręczników szkolnych* (Sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego za lata 2005–2007). https://rjp.pan.pl/images/Sprawozdania_o_stanie_ochrony_j%C4%99zyka/2005-2007.pdf [data dostępu: 9.06.2022]; K. GAŚSIÓREK, D. KRZYŻYK, H. SYNOWIEC: *Język podręczników szkolnych do kształcenia zawodowego* (Sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego za lata 2008–2009). https://rjp.pan.pl/images/Sprawozdania_o_stanie_ochrony_j%C4%99zyka/2008-2009.pdf [data dostępu: 9.06.2022].

przedstawianych treści wpływa więc z jednej strony to, czego się naucza (wiadomości wraz z terminologią) – przedmiot wypowiedzi dydaktycznej, z drugiej natomiast ten, kto jest uczony (uczeń danego etapu edukacyjnego o przewidywalnych potrzebach i możliwościach) – podmiot działań dydaktycznych. Decyduje to w istotny sposób o wyborach stylowych nadawcy tekstu i jest źródłem znamiennych dla tekstów podręcznika paradoksów stylowych. Autorzy podręczników mają dylemat: czy postąpić na styl kierunkowany na przedmiot poznania, czy też koncentrować się na osobie odbiorcy – ucznia i operować środkami językowymi dostosowanymi do jego potrzeb i możliwości¹⁴.

Styl współczesnego podręcznika szkolnego trudno jest zatem scharakteryzować z uwagi na jego niejednorodność. Od tekstu dydaktycznego oczekuje się bowiem zarówno komunikatywności i naukowej precyzji, jak i tego, aby był dla odbiorcy atrakcyjny i zachęcał go do zgłębiania nowych treści. Atrakcyjność tekstu dydaktycznego nie może jednak przesłonić prymarnej edukacyjnej funkcji podręcznika.

Wiadomo, że podręczniki są dopuszczane do użytku szkolnego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki (wcześniej Ministerstwo Edukacji Narodowej) na podstawie opinii (merytoryczno-dydaktycznych i językowych) sporządzanych przez rzeczoznawców. W ostatnich kilkunastu latach udoskonalenie narzędzi oceny i weryfikacji podręczników¹⁵ przyczyniło się do podniesienia jakości książek dla uczniów (np. w zakresie poprawności językowo-stylistycznej, komunikatywności), ale ciągle jeszcze pozostaje wiele do zrobienia. Podręczniki muszą się zmieniać, ponieważ zmienia się otaczająca nas rzeczywistość, książkom dydaktycznym stawiane są nowe wymagania, inni też są ich odbiorcy. Należą oni do pokolenia sieci, mają duże kompetencje cyfrowe, ale niski poziom kompetencji w zakresie obcowania z tekstami pisanymi, co utrudnia im twórcze uczestnictwo w kulturze pisma¹⁶.

W niniejszej publikacji staramy się spojrzeć na podręczniki szkolne z perspektywy dydaktycznojęzykowej: na podstawie ich analizy¹⁷ odpowiedzieć na pytanie, jak w warstwie językowo-stylistycznej tekstów odzwierciedlają się podstawowe funkcje dydaktyczne książki dla ucznia. W związku z tym interesować nas będą takie kwestie szczegółowe, jak: sposób sformułowania tytułów podręczników, strategie wprowadzania i definiowania terminów oraz pojęć, model(e) interakcji dydaktycznej (dialogowości), sposoby formułowania pytań i poleceń, czytelność

¹⁴ Jolanta Nocoń pisze o dwóch skrajnych wzorcach stylowojęzykowych tekstu dydaktycznego – stylu *ad rem* (nastawionym na przedmiot poznania) i stylu *ad hominem* (nastawionym na poznający podmiot). Por. J. Nocoń: *Polecenia i pytania w podręcznikach...*, s. 192.

¹⁵ Por. np. K. GĄSIÓREK ET AL.: *Kryteria oceny podręcznika szkolnego w aspekcie językowym...*

¹⁶ Por. A. DĄBROWSKA: *Młodzież wobec przemian kultury pisma – kompetencja tekstotwórcza nastolatków w świetle badań własnych*. „Podstawy Edukacji” 2019, t. 12.: *Język w edukacji – edukacja językowa*, s. 139–153.

¹⁷ Analizujemy przede wszystkim podręczniki do kształcenia ogólnego wydane w latach 2010–2020, choć niekiedy odwołujemy się także do publikacji wcześniejszych (z lat 2002–2009) i do podręczników zatwierdzonych do użytku szkolnego w roku 2021. W swoich badaniach nie uwzględniamy podręczników do nauki języków obcych i do religii. Wymagają one bowiem odrębnych analiz i osobnego opracowania.

podręczników oraz ich poprawność językowa, stylistyczna, ortograficzna i interpunkcyjna.

Odwołujemy się do naszych wieloletnich badań nad podręcznikami szkolnymi¹⁸, w tym do opracowanych dla Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN sprawozdań¹⁹, prac Zespołu Dydaktycznego RJP i Komisji Polskiej Akademii Umiejętności do Oceny Podręczników Szkolnych²⁰, uwzględniamy także opracowane wcześniej kryteria oceny podręczników szkolnych w aspekcie językowym²¹.

Publikacja ma w naszym zamiarze skłonić do refleksji nad językiem i stylem podręczników te instytucje, które są odpowiedzialne za poziom materiałów edukacyjnych, a także podnieść świadomość dydaktyczną i językową autorów, redaktorów podręczników i nauczycieli.

---

¹⁸ Por. D. KRZYŻYK, H. SYNOWIEC: *Podręcznik szkolny – pomoc czy przeszkoda w opanowaniu przez uczniów wiedzy i umiejętności (komunikatywność i funkcjonalność)?* W: *Oblicza polszczyzny*. Red. A. MARKOWSKI, R. PAWELEC. Warszawa 2012, s. 91–104; D. KRZYŻYK, H. SYNOWIEC: *Tytuły podręczników do kształcenia polonistycznego – ich formuły i funkcje*. „Opinie Edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych” 2017, t. XV, s. 43–58; D. KRZYŻYK, H. SYNOWIEC: *Kształcenie kultury komunikacji (z uwzględnieniem polszczyzny potocznej) – refleksje wokół podręczników szkolnych*. W: *Kultura komunikacji potocznej w językach słowiańskich*. Pod red. A. PIOTROWICZ, M. WITASZEK-SAMBORSKIEJ, K. SKIBSKIEGO. Poznań 2018, s. 147–158; D. KRZYŻYK: *Podręcznik szkolny...*, s. 69–95; D. KRZYŻYK: *Odzwierciedlenie funkcji podręcznika w języku i stylu*. „Opinie Edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych” 2015, t. XIII, s. 61–79; H. SYNOWIEC: *Podręcznik w pracy lekcyjnej*. „Język Polski w Szkole dla Klas IV–VIII” 1993/1994, z. 6, s. 62–73; H. SYNOWIEC: *Potoczność w wybranych podręcznikach kształcenia językowego*. W: *Potoczność a zachowania językowe Polaków*. Red. B. BONIECKA, S. GRABIAS. Lublin 2007, s. 49–59.

¹⁹ Por. Sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego za lata 2005–2007. https://rjp.pan.pl/images/Sprawozdania_o_stanie_ochrony_j%C4%99zyka/2005-2007.pdf [data dostępu: 19.06.2022]; Sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego za lata 2008–2009. https://rjp.pan.pl/images/Sprawozdania_o_stanie_ochrony_j%C4%99zyka/2008-2009.pdf [data dostępu: 19.06.2022].

²⁰ Por. publikacje w: „Opinie Edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych”. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych publikowane są od 2002 roku, a od 2011 roku (tom IX) wydawane są jako rocznik.

²¹ K. GĄSIOREK ET AL.: *Kryteria oceny podręcznika szkolnego w aspekcie językowym...*